

שני ארונות היו

בַּעַת הַהוּא אָמַר ה' אֵלֵי פֶסֶל לָךְ שְׁנֵי לֹחַת אֲבָנִים פְּרָאשְׁנִים וְעֵלָה אֵלַי הִהָרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ: וְאָכַתָּב עַל הַלְחַת אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחַת הַפְּרָאשְׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׂמַתָּם בְּאָרוֹן: (דברים י א-ב).¹

רש"י דברים י א – אין זה הארון שעשה בצלאל

ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכיפורים, כי ברדתו מן ההר ציוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל עשה משכן תחילה ואחר כך ארון וכלים.² נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה ואותו שעשה בצלאל לא יצא אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה.³

תוספות מסכת חולין צב ע"א "ברוך אופנים" – כמות זה היה זה

ובפרק אין דורשין (חגיגה דף יג:) אומר: פסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד" ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד", ומאי קושיא? הא האי קרא דשש כנפים - בשרפים כתיב. והאי - בחיות כתיב. ויש לומר דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם. וכהאי גוונא פריך בפרק בא לו (יומא דף עב:): כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים". אע"פ שהיה ארון אחר, מסתמא כמו שהיה זה כך היה זה. וכן בהמוכר פירות (ב"ב דף צט.), למאן דאמר "פניהם איש אל אחיו" והכתיב "ופניהם אל הבית". מכרובים של שלמה אכרובים של משה פריך דמסתמא לא נשתנו זה מזה.⁴

ירושלמי סוטה פרק ח הלכה ג, שקלים פרק ו הלכה א

תני רבי יודה בן לקיש אמר: שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר, אחד שהיתה התורה נתונה בתוכו ואחד שהיו שברי הלוחות נתונים בתוכו.⁵ זה שהיתה התורה נתונה בתוכו, היה מונח באהל מועד, הדא היא דכתיב: "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה". זה שהיו שברי הלוחות בתוכו, היה נכנס ויוצא עמהן ופעמים הוא מתרה עמהן. ורבנן אמרי: ארון אחד היה ופעם אחת יצא בימי עלי ונשבה.⁶

¹ ופסוק ג בהמשך שם אכן מאשר את מעשה הארון: "ואעש ארון עצי שטים ואפסל שני לוחות אבנים פראשנים" ובפסוק ה מקומית מטרתו כמשכן ללוחות: "ואשם את הלוחות בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צונוי ה'". מפשט הפסוקים מתקבלת לכאורה תמונה ברורה למדי של ארון מיוחד, שאין לו זכר בספר שמות, שמה מצווה לבנותו לפני עלייתו השנייה להר לקבלת הלוחות השניים על מנת שיהיה להם למשכן. שהרי יש להניחם אחר כבוד במקום כלשהוא. אז איך מתחבר העניין עם ציווי המשכן שבספר שמות, בפרט ציווי הארון הפותח את סדר הכלים בפרשת תרומה? האם מדובר באותו ארון? כיצד? ועוד שאלה קטנה יש לשאול: מדוע דואגת התורה למשכן ללוחות השניים ולא לראשונים? הרי לא ידענו מראש שעתידי משה לשוברם, וגם כך, הלא נהגו כבוד בשברי הלוחות? אז היכן הם אוחסנו? היכן חשב משה לאחסנם?

² באנו לנושא אחר בו דנו בפרשת ויקהל: [ארון קודם או משכן קודם](#), על ההבדל בסדר כלי המשכן במקרא בין פרשת תרומה לפרשת ויקהל. רש"י נזקק לשיטה שעשיית המשכן קדמה לעשיית הכלים (כמתואר בפרשת ויקהל), כולל הארון, על מנת להרחיק את ארון העץ שכאן מארון הזהב שעשה בצלאל עד כמה שיותר ולחזק את הדעה שאכן היו כאן שני ארונות. החולקים עליו, אותם נראה להלן, מנסיים, אדרבא, לקרב את שני הארונות ולאחדם לארון אחד וינקטו בשיטת פרשת תרומה שהארון נעשה תחילה.

³ המגיחים של רש"י ציינו את תלמוד ירושלמי שקלים (וסוטה) שלהלן כמקור לדבריו וכן הוא בתוספתא סוטה כפי שנראה גם להלן. עם זאת, החיבור לפסוק שלנו "ועשית ארון עץ" ועימותו עם "ועשית ארון עצי שטים" שבספר שמות הוא של רש"י (עימות שנדרש גם בגמרא יומא עב ע"ב לנושא אחר לגמרי, ראו שם). ראו עוד מדרש תנחומא בפרשתנו סימן י שמעמת את פסוק א עם פסוק ג בפרקנו ומדקדק מה קדם למה: הצינוי לעלות להר, או לעשות את הארון. ואלה דבריו: "ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ - ומשה לא עשה כן, אלא עשה ארון עץ ואח"כ עלה ונטל הלוחות שנאמר: ואעש ארון עצי שטים ואעל ההרה ויכתוב על הלוחות". נראה שגם מדרש תנחומא זה הוא מקור וסיוע לשיטת רש"י, כפי שמציין רמב"ן, ומן הסתם היה לפניו. סיוע נוסף לרש"י הוא עצם סדר הדברים כפי שמקובל במסורת: ב"ז בתמוז ירד משה מהר ונשברו לוחות ראשונים בעקבות חטא העגל, בא' באלול עלה לקבל לוחות שניים וביום הכיפורים ירד ורק אז ציווה על המשכן. פער זמנים זה פועל גם הוא לטובת שיטת רש"י. ראו סדר עולם רבה פרק ו.

⁴ פירוש תוספות נוקט כדעתו של רש"י שהיו שני ארונות (ראו גם תוספות "כל זמן" במסכת עירובין סג ע"ב) ולא עוד אלא שהיו תואמים: "כמו שהיה זה כך היה זה", כמו כנפי השרפים והחיות וכמו מבט פניהם של הכרובים שעשה שלמה והכרובים שעשה משה שמן הסתם "לא נשתנו אלה מאלה", למרות הפסוקים הסותרים, ומכאן הסבר לדיון בגמרא שם. נניח לשרפים, לחיות ולכרוכים ונתמקד בארון. מה פירוש "כמו שהיה זה כך היה זה"? שציפוי גם את ארון העץ בזה? שהיו עליו כפורת וכרובים?

⁵ ואיפה היו שברי הלוחות מונחים שמונים יום מ"ז בתמוז בו נשברו ועד יום הכיפורים בו ירד משה עם הלוחות השניים ועשה ארון עץ? מן הסתם באוהל מועד הפרטי של משה שהקים בעקבות חטא העגל. הוא האוהל שמאבן הסנפיריון שהייתה בו נחצבו הלוחות השניים. ראו דברינו [לוחות שניים – כראשונים?](#) בפרשה זו וכן [אוהל מועד הפרטי והציבורי](#) בפרשת ויקרא.

⁶ ירושלמי זה הוא כאמור המקור לרש"י, אך בה בעת שים לב שהוא מביא גם שיטה אחרת של חכמים (רבנן) הסבורים שהיה רק ארון אחד, וזה מקור חשוב לפרשנים שחולקים על רש"י כפי שנראה להלן. שים גם לב לשיטת הירושלמי, מה היה בארון הנייה שנשאר דרך קבע במחנה ומה היה בארון הנייד שיצא איתם למלחמות, נושא שרש"י מתעלם ממנו. בארון הנייה, ארון הזהב שעשה בצלאל, הייתה התורה ואילו בנייד, זה מהעץ שעשה משה, היו שברי הלוחות. וכך גם הגרסה ברוב המקורות המאוחרים שמצאנו (מדרש אגדה בובר שמות לה, ספרי זוטא במדבר פיסקא, ילקוט שמעוני תרומה רמז שסז) שכנראה העתיקו מהירושלמי. ואיפה היו

קרייה מסייע להון לרבנן: "אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה" (שמואל א ד ח) ... קרייה מסייע לרבי יודה בן לקיש: "ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון האלהים" (שמואל א יד יח), והלא ארון בקרית יערים היה ... קרייה מסייע לרבי יודה בן לקיש: "הארון וישראל ויהודה יושבים בסוכות" (שמואל ב יא א).⁷

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ז הלכה יח – שני ארונות בשיטה אחרת

ר' יהודה בן לקיש אומר: שני ארונות היו: אחד שיצא עמהן למלחמה ואחד ששרוי עמהן במחנה. שיצא עמהן למלחמה היה בו ספר תורה, שנאמר: "וארון ברית ה' נוסע לפניהם" (במדבר י לג). וזה ששרוי עמהן במחנה, זה שהיו בו לוחות ושברי לוחות, שנאמר: "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה" (במדבר יד מד).⁸

בבלי מסכת סוטה דף יג עמוד א – ארון שלישי?

וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר, היו שני ארונות הללו אחד של מת ואחד של שכינה מהלכין זה עם זה. והיו עוברין ושביין אומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? אמרו: אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרכו של מת להלך עם שכינה? אמרו: קיים זה כל מה שכתוב בזה.⁹

רמב"ן דברים פרק י פסוק א – ארון אחד והוא שעשה בצלאל

וכתב רש"י ולא זהו ארון שעשה בצלאל, שהרי לא נתעסקו במשכן אלא לאחר יום הכיפורים, כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה המשכן וארון וכלים, נמצא זה אחר היה. וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא במלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה. זה לשון הרב ...¹⁰ אבל הארון הזה של משה, כשנעשה ארונו של בצלאל גזוהו כדין תשמישי קדושה. וזהו הנכון על דעת רבותינו.¹¹

הלוחות השניים השלמים? נראה ש"תורה" בשיטת הירושלמי כוללת את הלוחות השלמים וספר התורה. אלה היו בארון הנייח, הוא ארון הזהב שעשה בצלאל ואשר נשאר תמיד במחנה. בארון העץ הפשוט שעשה משה ושיצא ובא, נשארו רק שברי הלוחות הראשונים. ראו חידושי ריטב"א מסכת עירובין דף סג עמוד ב: "ותירץ ר"י ז"ל כי שני ארונות היו. ארון עץ שעשה משה דכתיב ועשית לך ארון עץ וארון שעשה בצלאל. וכל זמן שלא נעשה ארונו של בצלאל היו לוחות ושברי לוחות מונחים בארון שעשה משה. ומיד שהוקם המשכן נתנו לוחות אחרונות בארון שעשה בצלאל כדכתיב ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך. ובארוננו של משה היו מונחים שברי לוחות והוא היה יוצא עמהם למלחמה". היו יוצאים למלחמה עם שברי הלוחות הראשונים בארון העץ הפשוט שעשה משה! והביטוי השגור "לוחות ושברי לוחות בארון" (תוספתא סוטה להלן) לא מתאים לירושלמי.

⁷ בירושלמי, כאמור, מוצגות שתי הדעות, של ר' יהודה בן לקיש: שני ארונות היו ושל רבנן: ארון אחד הוא. ומובאים פסוקים התומכים בדעה זו ופסוקים התומכים בדעה הנגדית. לשיטת ר' יהודה בן לקיש יש תימוכין מסידור המסעות בספר במדבר, כפי שהוא דורש לעיל, פעם הארון עם כל כלי המשכן בתוך המחנה ופעם הוא הולך חלוק לפני המחנה; ולשיטת רבנן של ארון אחד יש תימוכין מתיאור מסעות הארון בספר שמואל ומלכים, החל משיבתו במלחמה בה נספו בני עלי וכלה בהעלאת הארון ע"י דוד לעיר דוד ואח"כ לבית המקדש ע"י שלמה.

⁸ תוספתא זו יכולה גם היא להיחשב כמקור לשיטת רש"י, אך יש לשים לב להבדלים שבינה ובין הירושלמי לעיל. ראשית, בתוספתא אין מי שחולק על רבי יהודה בן לקיש, יש רק דעה אחת. שנית, התהפך הסדר מה היה איפה: בארון הנייח שעשה בצלאל ושנשאר דרך קבע במחנה היו הלוחות ושברי הלוחות ואילו בארון הנייח הפשוט מעץ, שיצא ובא, היה ספר התורה. ראו ספרי זוטא במדבר פ"סקא י שמסכים עם שיטה זו ואף ממקם את שני הארונות במדויק: "יש אומרין שתי ארונות היו עמהן. אחד לפני מן המחנה ואחד באמצע המחנה. זה שהיה לפני מן המחנה היתה התורה בתוכו וזה שהיה באמצע המחנה היו שברי הלוחות בתוכו". לפי שיטת התוספתא, שמתאימה למקורות בתלמוד הבבלי, הלוחות ושברי הלוחות היו תמיד ביחד. בתחילה הם היו בארון העץ הזמני שעשה משה. וכשהשלם בצלאל את ארון הזהב המהודר עם הכרובים, זה שעמד בקודש הקודשים, הועברו לשם הלוחות ושברי הלוחות. ומה עשו בארון העץ של משה? העבירו לתוכו ספר תורה ויצאו ובאו איתו במלחמות. האם אין זה סמל ותקדים לארון הקודש שלנו? ארון מעץ פשוט, מכיל ספר תורה ויוצא ובא עם עם ישראל לכל מקום אליו הגיע במסעותיו ונדודיו.

⁹ הרי לנו "שני ארונות" מכיון אחר לגמרי. ארונו של יוסף שמשה טורח בו ארבעים שנה לקיים את השבעתו של יוסף "והעליתם את עצמותי מזה אתכם" לצד ארון הברית. וביחד יש לנו כבר שלושה ארונות! ארון יוסף, ארון שעשה בצלאל וארון העץ שעשה משה. ולא באנו לדרוש כאן בעניין **ארוננו של יוסף** לו הקדשנו דף מיוחד בפרשת בשלח. באנו רק לשאול על איזה ארון הצביעו כאשר אמרו: "קיים זה מה שכתוב בזה"? המילים "אחד של שכינה" מצביעות לכאורה על ארון שעשה בצלאל. אבל אולי היה זה ארון העץ הפשוט שעשה משה משום שלא סביר שארון הברית שעשה בצלאל, שהוא הכלי החשוב והקדוש ביותר במשכן שנשארו בכתף בלבד בטהרה ובקדושה, היה מהלך עם ארונו של יוסף. הרי לנו שוב, חשיבותו לדורות של ארון העץ שעשה משה, לכאורה רק לצורך זמני עד שיוקם ארון הברית שעשה בצלאל. אך לא, זה הארון לצידו הולך לא רק הדור הנוכחי הנושא אותו ואת ספר התורה שבו, אלא גם ארונות המתים של הדורות הקודמים שעליהם ניתן להצביע ומהם ניתן ללמוד "קיים זה מה שכתוב בזה". שוב, אולי, גם זה רמז לארון הקודש שלנו שקהילות רבות מחזיקות בדגם נייד שלו לצורך בית אבל ושאר מקרים בהם צריך לטלטל ספר תורה ממקומו הקבוע. ודעה זו נוחה יותר עם התוספתא מאשר עם הירושלמי.

¹⁰ לאחר שרמב"ן סוקר את שיטת רש"י הוא מביא שם (בקטע שהשמטנו) את השגותיו. ראשית, נכון שיש לרש"י סימוכין בחז"ל, אבל אלה דברי יחיד ורבנן חולקים עליו (ראו שוב הירושלמי לעיל). שנית, שגרת הלשון "בכל מקום בתלמוד" (ברכות ח ב, בבא בתרא יד ב, מנחות צט א) היא "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון" וזה לא מתאים לירושלמי (אבל מתאים לתוספתא, האם רמב"ן ראה אותה? הערה שלנו מ"ה). ובעיקר שואל שם רמב"ן שאלות פרקטיות: "ואחר שהוציא משם הלוחות ונתנם בארון שעשה בצלאל, מה היה בזה? ולמה הוא יוצא עמהם למלחמה? ... אנה יעמוד הארון הזה עם הלוחות הראשונות כל ימי המדבר?". ראו דבריו שם שהשמטנו.

¹¹ בין שיטת רש"י שרמב"ן דוחה ובין שיטתו שלו "על דרך הפשט" שמובאת בהמשך באריכות, מציע רמב"ן מעין שיטת ביניים שהיא כדעת אלה האומרים שהיו שני ארונות, אבל לאחר שארון העץ סיים את תפקידו הוא נגנז כדין כל תשמיש קדושה שפסקו

כי על דרך הפשט יתכן כי "ועשית לך ארון עץ" - ירמוז לארון שעשה בצלאל. וזה, כי מתחלה נצטווה משה על המשכן וכליו, והיתה המצוה הראשונה "ועשו ארון עצי שטים" (שמות כה י), כי היא עיקר הכוונה בכל המשכן להיות השם יושב הכרובים. ואחרי כן עשו את העגל, וכאשר נתרצה השם למשה ואמר לו שיכתוב על הלוחות האלו כמכתב הראשון צוהו בקצרה שיעשה ללוחות האלה ארון עץ, היא המצוה לו ללוחות הראשונות. והנה הזכיר לו המצוה הראשונה שבענין המשכן ושהכל תלוי בה, ומזה למד משה לעשות המשכן וכליו כאשר נצטווה מתחילה. ויהיה פירוש "ויהיו שם כאשר צוני ה'" - שהיו שם לעד לעולם, כאשר צוהו ה' מתחילה: "ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ונועדתי לך שם ודברתי אתך וגו'" (שם שם כא-כב). והנה ברדתו הניח הלוחות באהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן, כי אילו לא שבר הלוחות הראשונות, באהל מועד יהיו עד עשות בצלאל הארון. וכן שברי הלוחות על כרחנו שם היו, כי לא החזירם עמו להר. וראיה לזה, שלא הזכיר משה זו הצוה בסדר כי תשא, כי שם הזכיר ארון בצלאל בפירושו, וכאן לא הזכיר המשכן וכליו כי הם הרואים אותו, ולפיכך הזכיר זה בקצרה.¹²

מסכת יומא דף ג עמוד ב – ארון שונה מותנה בישראל

אבא חנן אמר משום רבי אלעזר: כתוב אחד אומר: "ועשית לך ארון עץ" (דברים י א) וכתוב אחד אומר: "ועשו ארון עצי שטים" (שמות כה י), הא כיצד? כאן - בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן - בזמן שאין עושין רצונו של מקום.¹³

מסכת מנחות דף כח ע"א-ע"ב

מלהשתמש בו. שיטה זו, שמוצנעת בדברי רמב"ן ושאלנו בוחרים לכות שיטת רש"י ורמב"ן, היא אולי הפשוטה והנכונה ביותר. היא לא רק "הנכון על דעת רבותינו" כפי שאומר רמב"ן, אלא מתיישבת היטב עם פסוקי המקרא, החל מספר שמות, דרך הפסוקים בהם אנו דנים, וכלה בהמשך הפסוקים בתורה (ראו סוף וילך דברים פרק לא) ובנביאים ראשונים.

¹² רמב"ן לשיטתו שאין אומרים "אין מוקדם ומאוחר בתורה" וספר שמות כולו הוא כסדר שנכתב. מיד לאחר מעמד הר סיני באה פרשת משפטים (ראו הויכוח שלו עם רש"י לגבי מיקום פרק כד בשמות, בדברינו [אימתי אמרו נעשה ונשמע](#) בפרשת משפטים) ובסופה משה עולה להר שם הוא מצווה על מעשה המשכן לפני חטא העגל! כפי שהבאנו בדברינו [אימתי נאמרה למשה הפרשה הזו](#) בפרשת תרומה. זו אגב שיטת רמב"ן גם בוויכוחו הגדול עם הרמב"ם לגבי עבודת הקורבנות, ראו פירושו לפסוק "ולא יזבחו עוד לשעירים" (ויקרא יז ז). הציווי על הארון והמשכן בפרשת תרומה הוא העיקר והארון המתואר שם, הוא הארון שמתואר בפרשתנו בקצרה "ועשית לך ארון עץ" והיה מיועד כבר ללוחות הראשונים! משה יורד עם הלוחות הראשונים שאילו לא נשברו היו מונחים באופן זמני "באוהל מועד עד שיעשה הארון והמשכן" ומיד לאחר שיעשה הארון (כשיטה של פרשת תרומה) יועברו הלוחות לשם. שבירת הלוחות הראשונים ועשיית הלוחות השניים, לא שינתה דבר וכמעשה לוחות ראשונים, כך שניים. ראו המשך דברי רמב"ן שם איך בכל זאת הוא מתמודד עם הפסוקים שבפרשתנו. וכבר קדם לרמב"ן אבן עזרא. ראו פירושו לפסוק א בפרק י שאנו דורשים: "ארון עץ - אמרו המעתיקים ז"ל, כי ארון אחר עשה משה בתחילה ... ודעתם רחבה מדעתנו .. כי היה נראה בדרך הפשט, כי משה לא נתענה כי אם שמונים יום, כי פירוש אנכי עמדתי בהר כימים הראשונים (ז) הוא שנוי. והטעם: כאשר עמדתי בהר אותם הארבעים יום שמע ה' אלי ואמר: לך למסע (יא), וזהו לך נחה את העם (שמות לב, לה). והנה יהיה ארון עץ בצווי, והוא הארון שעשה בצלאל". אבן עזרא לשיטתו שמה היה בהר ברצף של שמונים יום (מ"ח בתמוז יום אחרי חטא העגל ועד יום כיפור), ארבעים ועוד ארבעים וכל הציוויים, כולל אלה שבפסוקים בהם אנו דנים, נאמרו באותו זמן וכשירד ביום הכיפורים קיים אותם. וכך הוא גם כותב בפירושו לשמות כה טז ושמות לב יב, ראו שם. למרות ששניהם באותה דעה, מעניין לראות איך אבן עזרא מציג עמדה זו שהיא על דרך הפשט שלא כדעת חז"ל "שדעתם רחבה", בעוד שרמב"ן מוצא סימוכין בחז"ל לדעה זו (כגון שיטת רבנן בירושלמי) ומחזקה בדרך הפשט. זו דוגמה קלאסית להבדל שבין שני פרשני מקרא אלה.

¹³ אמירה זו נאמרת אגב הדיון בגמרא שם לגבי קורבן שמביא הכהן הגדול ביום הכיפורים שבו הוא מכפר בעדו ובעד ביתו, אם הוא בא משלו (מכיסו) או משל ציבור (מקופת הציבור), בעקבות הפסוק (שאמנם נאמר בפרשת צו ולא באחרי מות): "קח לך עגל בן בקר לחטאת". מאמירה זו של אבא חנן לומדים שהביטוי "ועשית לך ארון עץ" אינו במשמעות מכיסו הפרטי של הפרט (משה במקרה זה), כי ברור לכל שהארון היה מכספי הציבור. כל ההבדל הלשוני בין "ועשית לך" ובין "ועשו", הוא עניין דרשנימוסרי גרידא, אם ישראל עושים או לא עושים רצונו של מקום. נראה שדרשה זו אכן היא במישור המוסרי-דרשני ואין ללמוד הימנה, לא רק לעניין קורבנות יום כיפור (כפי שהגמרא אכן טוענת בהמשך דבריה שם), אלא גם לנושא הארונות בו אנו דנים. אין להוכיח אם אבא חנן סבור שהיו שני ארונות כשיטת ר' יהודה בין לקיש או ארון אחד כשיטת רבנן (בירושלמי). בין כך ובין כך, הארון היה מכספי הציבור ולא מכיסו של משה כי התורה שייכת לכל וכל ההבדל הוא במישור הדרשני. ואע"פ כן, אם מדובר בשני ארונות אולי החידוש של אבא חנן קצת יותר מעניין. אם יש שני ארונות, אזי ארון העץ הוא בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. הוא הזמן שלאחר החורבן. שוב, אולי רמז לארון הקודש שלנו?

תנו רבנן: כל הכלים שעשה משה כשרים לו וכשרים לדורות.¹⁴ חצוצרות - כשרות לו ופסולות לדורות. חצוצרות מאי טעמא? אילמא דאמר קרא: "עשה לך" (במדבר י ב), לך - ולא לדורות, אלא מעתה" "ועשית לך ארון עץ", הכי נמי דלך - ולא לדורות! אלא ... שאני התם, דאמר קרא "לך" "לך" תרי זימני: "עשה לך" "והיו לך".¹⁵

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראו סוף פרשת וילך, דברים לא כו (שהוא המשך לפסוק ט לעיל): "לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' א-להיכם". ראו רש"י שם. נראה שזו הוכחה די ברורה נגד כל השיטות שהיו שני ארונות, בפרט נגד התוספתא שאומרת שספר התורה היה בארון מעץ. שוב נראה, כפי שהערנו בהערת שוליים 11 ששיטת רש"יורמב"ן היא אולי הפתרון הטוב ביותר.

מים אחרונים 2: כיון שנקטנו לאורך כל הדרך במטבע הלשון "ארון שעשה משה" ו"ארון שעשה בצלאל", לשיטה שהיו שני ארונות, מן הראוי לציין את המדרש הבא: "ראו קרא ה' בשם בצלאל. ולמה נקרא שמו בצלאל? שהוא יושב בצל אל. ותחילה עשה הארון ואחר כך כל הכלים. ועשה שני ארונות: אחד שהיה יוצא למלחמה והיו בו שברי לוחות, ואחד שהיה עמהם במחנה והיה בו ספר תורה" (מדרש אגדה (בובר) שמות פרק לה). לכאורה כשיטת רש"י. אך לא בדיוק. בצלאל עשה את שניהם ולא מוזכר כאן "ארון עץ". ראו רש"י לעיל בו פתחנו. האם זו שיטה שלישית?

מים אחרונים 3: ראו שוב גמרא בבלי סוטה יג ע"א והביטוי שם: "קיים זה כל מה שכתוב בזה". ביטוי זה מאוזכר בתלמוד גם בקשר לכבוד שחולקים לתלמיד חכם שנפטר ששמים ספר תורה על מיטתו או ליד מיטתו. ראו בבא קמא יז ע"א: "וכבוד עשו לו במותו - זה חזקיה מלך יהודה ... שהניחו ספר תורה על מיטתו, ואמרו: קיים זה מה שכתוב בזה. והאידינא נמי עבדינן הכי! אפוקי מפקינן, אנוחי לא מנחינן. ואיבעית אימא: אנוחי נמי מנחינן, קיים לא אמרינן". ראו שם. ועפ"י הגמרא בסוטה, יוסף קדם לחזקיהו. ראו גם המדרשים שלוי לא נשא את מיטתו של יעקב משום שעתיד לשאת את הארון: "לוי אל יטעון. למה? שעתידין לישא את הארון ומי שטוען את ארונו של חי העולמים לא ישא ארונו של מת" (תנחומא במדבר יב). ולפי השבח: "קיים זה כל מה שכתוב בזה", אין שום בעיה לחבר בין ארונות של מתים (צדיקים) ובין ארון הקודש המחזיק את התורה, אדרבא! וזה נושא ששווה דף בפני עצמו.

¹⁴ ראו תוספתא סוטה פרק יג הלכה א: "משנבנה בית ראשון נגנז אהל מועד ונגנזו עמו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו ואף על פי כן לא היו משתמשין אלא בשולחן שעשה משה ומנורה שעשה משה". ובתוספתא מנחות פרק יא הלכות ט-י: "עשר שולחנות עשה שלמה ... ואף על פי כן לא היו מסדירין אלא על של משה ... עשרה מנורות זהב עשה שלמה ... אף על פי כן לא היו מדליקין אלא בשל משה".

¹⁵ הגמרא דנה בדין המיוחד של החצוצרות שעשה משה שהיו רק לשימוש הוא ונגנזו לאחר מותו (ראו במדבר רבה טו טז, תנחומא בהעלותך סימן י והקשר עם דוד המלך, בדברינו [חצוצרות משה](#) בפרשת בהעלותך). הגמרא שואלת מה המיוחד בחצוצרות בהשוואה עם כל שאר כלי המקדש שהיו לשעתם ולדורות ועברו מדור לדור וממשכן שבמדבר למשכן שילה ולמקדש שעשה שלמה. אם תאמר שייחודיות החצוצרות היא משום שכתוב בהם "עשה לך", הרי לנו ארון העץ שכתוב גם בו "ועשית לך" וברור לנו ופשוט הדבר שהיה לא רק לשעתו למשה בלבד אלא גם לדורות! זה הקטע בגמרא ששייך לענייננו (לגבי הדיון עצמו מסיימת שם הגמרא שבחצוצרות כתוב פעמיים "לך" וזה ייחודן ואכמ"ל). ארון העץ, לפי גמרא זו, הוא לא רק פתרון זמני ללוחות עד שייבנה הארון מזהב, אלא לדורות! מאי משמע? אם מדובר בארון אחד כשיטת רבנן בירושלמי, אבן עזרא ורמב"ן, אזי הכוונה לכך שהארון שעשה משה (בצלאל) התגלגל לאורך ספר יהושע, שופטים ושמואל עד בוואו אל מקדש שלמה, כמתואר במלכים א פרק ח פסוקים א-ט "אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הניח שם משה בחורב" (מלכים א ח ט). אבל אם מדובר בשני ארונות כשיטת ר' יהודה בן לקיש, התוספתא ורש"י, וארון העץ הוא אכן דבר נפרד, מה פירוש שהוא לדורות? האם מותר לנו לשוב ולהעלות את הרעיון שיש כאן רמז לארון הקודש של ימינו?